

مفهوم تعامل در موقعیت های یاددهی - یادگیری مجازی

مقدمه

با طرح آموزش مجازی به عنوان جلوه نفوذ فناوری اطلاعات و ارتباطات در حوزه یاددهی - یادگیری، مفهوم تعامل در فرایند آموزش نیز دچار تحولات گسترده شده است. تعامل امری دوسویه است که حداقل به دو طرف و به دو عمل نیاز دارد. تعامل زمانی اتفاق می افتد که طرفین به صورت متقابل یکدیگر را تحت تأثیر قرار دهند. یاددهی - یادگیری مجازی نیز شکلی از آموزش و یادگیری است که در آن تعامل یادگیرنده با مواد و محتوای آموزش و یادگیری، همتایان و آموزشگر به واسطه فناوری اطلاعات و ارتباطات، برقرار می شود. ویژگی اصلی و اساسی آموزش مجازی،

اشاره

برای همگان این نکته بدیهی است که هیچ فعالیتی در خلأ و بدون ارتباط با پدیده ها و امور دیگر نمی تواند پویا باشد. در جریان آموزش، تعامل می تواند برای کمک به پویایی آموزش و تحقق اهداف مورد نظر نقش بسیار مؤثری داشته باشد. تقریباً هیچ آموزشی را نمی توان بدون تعامل تصور کرد. در سال های اخیر، با پیشرفت فناوری و استفاده از آن در آموزش، تعاملات هم بسیار غنی تر و پیچیده تر شده اند. در مقاله حاضر، نگارنده سعی دارد ضمن بحث در خصوص مفهوم تعامل و اهمیت و جایگاه آن در آموزش مجازی، انواع تعامل را در جریان یاددهی - یادگیری مجازی بررسی کند.

کلیدواژه ها: آموزش مجازی، تعامل، یاددهی - یادگیری، انواع تعامل

توسعه و کاربرد محتوا یکی از مهم ترین نقش های آموزشگر در آموزش مجازی و سنتی است

می جویند و با تبادل اندیشه های خود به اشتراک دانش می پردازند. در واقع، با ایجاد پشتیبانی روانی و عاطفی، در برنامه های آتی یکدیگر مؤثر واقع می شوند. ایده ها و افکاری را به وجود می آورند و با یادگیری از فرهنگ یکدیگر، تفاهمی را ایجاد می کنند که گسترش افق های فکری یکدیگر را موجب می شود. در واقع، این تعاملات می تواند بسیاری از محاسن تعاملات موجود در کلاس های سنتی را داشته باشد، ولی نقطه قوتش این است که روابط ایجاد شده در فضای مجازی، می تواند ابعاد جهانی داشته باشد.

انواع تعامل در موقعیت های مجازی

تعامل در محیط آموزش از جهتی چالش هایی را نیز ایجاد کرده است، چرا که بحث تعامل در محیط آموزش مجازی بسیار پیچیده تر از آموزش سنتی است. بدون تعامل، نه تنها یادگیرندگان انگیزه ای برای ادامه دوره در خود نمی بینند، بلکه یادگیری نیز به وقوع نمی پیوندد. انواع شکل های تعامل در موقعیت های مجازی را می توان در موارد زیر ارائه کرد:

۱. شاگرد با شاگرد

شاگردان با بحث درباره مسائل، باورها و انتظارات خود با یکدیگر، آموزش می بینند. فناوری امروز امکان یادگیری اجتماعی و گروهی را از طریق کنفرانس های رایانه ای فراهم می کند. مشارکت در فعالیت های گروهی و عملی که شاگردان برای یادگیری انجام می دهند، موجب می شود تلاشی انسانی و جمعی برای مفهوم سازی و یادگیری معنادار صورت گیرد. فناوری اطلاعات و ارتباطات، فرایند یاددهی و یادگیری را به سرعت با دنیای گسترده خارج از کلاس درس مرتبط می سازد، کلاس درس را شوق انگیز می کند و امکان تعامل با دنیای وسیع تری را برای فراگیرندگان فراهم می کند.

۲. آموزشگر با شاگرد

برای آموزشگر، در موقعیت آموزش مجازی، موضوع فراهم کردن حمایتی که همه شاگردان به آن دسترسی داشته باشند، بسیار مهم است. یک جنبه بسیار مهم برای آموزشگران، ایجاد اعتماد و ارتباط با شاگردان است. آموزشگران برای رسیدن به این هدف باید رسانه ها را آگاهانه انتخاب کنند. در محیط آموزش مجازی، آموزشگر و شاگرد از نظر زمان یا مکان یا هر دو جدا از یکدیگرند. محتوای آموزشی از طریق نرم افزار مدیریت درس ها، منابع چند

علاوه بر دسترسی آسان به اطلاعات، ماهیت ارتباطی و تعاملی آن است که از نقطه نظر فلسفی بر دیدگاه ساختن گرایانه و مشارکتی مبتنی است. محیط های یادگیری ساختن گرا به گونه ای سازمان دهی می شوند تا فرصت کافی برای یادگیرندگان، برای تعامل با هم کلاسی ها، معلمان و سایر عوامل آموزشی فراهم آید. بدون برقراری تعامل، نه تنها یادگیرندگان انگیزه ای برای ادامه دوره در خود نمی بینند، بلکه یادگیری نیز به وقوع نمی پیوندد. اما بحث تعامل در محیط آموزش مجازی بسیار پیچیده تر از آموزش سنتی است. آموزش مجازی دو ویژگی ممتاز برای یادگیری اثربخش دارد:

۱. بر خودگردانی تأکید می کند و سعی دارد توسعه آن را به صورتی جذاب فراهم کند؛ ۲. با تشکیل کلاس های مجازی و محیط های بحث، فرصت های لازم برای تعامل، گفت و گو و یادگیری مشارکتی را در شاگردان پرورش می دهد.

بدین شکل، یکی از بزرگ ترین تغییراتی که آموزش مجازی موجبات آن را فراهم آورده است، افزایش تمایل به مشارکت در میان فراگیرندگان و آموزشگر است. با وجود اینکه آموزش مجازی قادر است از روش های موجود نظیر سخنرانی حمایت و حتی آن ها را تقویت کند، اما تأثیر اصلی و واقعی این پدیده، کمک به ایجاد رویکردهای جدیدی است که امکانات تعاملی را به کار می گیرند. در موقعیت های مجازی، شاگردان می توانند با اطلاعات گسترده تری مواجه شوند و وظیفه آموزشگر آن است که با ایجاد محیط مناسب، شاگردان را در ارزیابی و استفاده از این اطلاعات یاری دهد. شاگردان نیز به شخصه ادراکات خود را می سازند و از طریق داده هایی که با تعامل به دست می آورند، ادراکات خود را تقویت می کنند.

اهمیت و فایده های تعامل در آموزش مجازی

فرایند یاددهی و یادگیری را می توان حاصل تعامل مؤلفه هایی از جمله معلم، شاگرد و محتوا (و مواد) در نظر گرفت. چنانچه بپذیریم تعامل نقش اساسی و مهم در فرایند تدریس و یادگیری دارد، آموزش مجازی با بهره گیری از فناوری های نوظهور، تعاملات گسترده ای برای دسترسی به اطلاعات وسیع و نیز برقراری ارتباط فراهم می سازد. محیط های آموزش مجازی به آموزشگر و شاگرد امکان می دهند که اجتماعات یادگیری خاص خود را تشکیل دهند. در نتیجه این روابط، فضاهای متحول شده مجازی ایجاد می شوند. در چنین محیط هایی است که آموزشگر و شاگردان در گفت و گوهای فکری و هوشمندانه شرکت

رسانه‌ای، اینترنت و کنفرانس ویدیویی به شاگرد ارائه می‌شود و او برای انجام فعالیت‌های یادگیری فردی و گروهی، با کمک امکانات ارتباط رایانه‌ای، با آموزشگر، هم‌کلاس و سایر افراد یا منابع ارتباط برقرار می‌کند. مزیتی که روش برقراری تعامل دارد، این است که فراگیرنده، مانند شرایطی که در برابر آموزگار خود قرار می‌گیرد، از تکرار یک تجربه یا سؤالات مکرر خجالت نمی‌کشد. او می‌تواند هر چند بار که می‌خواهد تکرار داشته باشد.

۳. شاگرد با محتوا

قسمت عمده‌ای از وقت شاگردان در تمامی انواع آموزش صرف تعامل با محتوای آموزشی می‌شود. در آموزش مبتنی بر کلاس درس حضوری، این امر به معنای مطالعه متون و منابع کتابخانه‌ای است، اما در ساختارهای آموزش مجازی می‌توان محتوا را از طریق مجموعه‌ای غنی از آموزش‌های مبتنی بر رایانه، شبیه‌سازی‌ها و ابزارهای دیگر ارائه داد. فعالیت‌های صورت گرفته در زمینه توسعه، فهرست‌بندی و توزیع چنین محتواهایی، غالباً اشیای یادگیری^۱ (محتوای آموزشی) نامیده می‌شود و این امکان را به وجود آورده است که آموزشگر و شاگردان بتوانند به مجموعه‌ای گسترده از انواع محتوا دسترسی پیدا کنند.

۴. آموزشگر با محتوا

توسعه و کاربرد محتوا یکی از مهم‌ترین نقش‌های آموزشگر در آموزش مجازی و سنتی است. امکانات موجود در فضای مجازی فرصت‌هایی را برای آموزشگران فراهم می‌کند تا بتوانند مواد یادگیری را جست‌وجو کنند، به کار گیرند و حتی در برخی موارد آن‌ها را ایجاد کنند. از سوی دیگر، استفاده از اینترنت می‌تواند با صرفه‌جویی در وقت آموزشگران در گردآوری مطالب، امکاناتی را برای آنان فراهم آورد که بارها و بارها بتوانند مطالب مورد علاقه خود را مطالعه و در اسرع وقت و در کمترین زمان مطالب خاص خود را جست‌وجو و ذخیره کنند.

۵. آموزشگر با آموزشگر

مسائل مربوط به بعد مسافت باعث شده است کوشش‌هایی برای یافتن راه‌هایی که بتوانند آموزشگران را به بهترین وجه در تعاملات کیفی درگیر کنند، صورت گیرد. فناوری‌های ارتباط «همتایان با همتایان» اخیراً بسیار مورد توجه واقع

شده است و عنصر جدیدی از تعاملات آموزشگر با آموزشگر را نوید می‌دهد. تعامل آموزشگر با آموزشگر پایه و محور اصلی اجتماعی است که آموزشگران دورن آن به فعالیت می‌پردازند. روان‌شناسان سازنده‌گرا معتقدند، وجود چنین اجتماعی برای فراهم کردن دیدگاه‌های چندگانه مورد نیاز برای توسعه آموزش در حیطه‌های پیچیده و خصوصاً حیطه‌های چند فرهنگی ضروری است. امروزه می‌توان به کمک کنفرانس‌های صوتی یا تصویری، امکان کنش و ارتباط متقابل چهره به چهره را به صورتی بسیار مناسب و کم‌هزینه‌تر بین آموزشگران ایجاد کرد.

۶. محتوا با محتوا

در حال حاضر، برخی عوامل و برنامه‌هایی به کار می‌روند که قادرند اطلاعات را بازبایی و برنامه‌های دیگر را اجرا کنند، تصمیمات لازم را بگیرند و دیگر منابع موجود روی شبکه را بررسی کنند. امروزه برای تدوین دوره‌هایی تلاش می‌شود که در آن‌ها محتوا قادر است به شکل خودکار درون‌دادهای حسی گوناگون را اخذ و خود را روزآمد کند و پس از گذر حدی از تغییرات، آموزشگر و شاگردان را از تغییرات مطلع سازد. بارزترین نمونه این امر، موتورهای جست‌وجوی اینترنتی هستند که مدام انواع شبکه‌ها را جست‌وجو و نتایج اکتشافات خود را به پایگاه‌های مرکزی داده‌ها ارسال می‌کنند.

نتیجه گیری

محیط آموزش مجازی محیطی است که در آن تعامل ابزارها و فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات انجام می‌گیرد. تعامل و ارتباط مجازی نوع متفاوتی از کنش متقابل را عملی می‌کند. در محیط آموزش مجازی، آموزشگر و شاگرد از نظر زمان و مکان جدا از یکدیگرند و فراگیرنده برای انجام دادن فعالیت‌های یادگیری فردی و گروهی، با کمک امکانات ارتباط رایانه‌ای، با یاددهنده، هم‌کلاس و سایر افراد یا منابع تعامل برقرار می‌کند. انواع تعامل در موقعیت‌های مجازی عبارتند از: تعامل شاگرد با شاگرد، شاگرد با آموزشگر، شاگرد با محتوا، آموزشگر با آموزشگر، آموزشگر با محتوا، و محتوا با محتوا.

* پی‌نوشت

1. Learning objects